

Herberg 'Den Hollandschen Tuijn' in Poortugaal

door

A.J.J. Struijk

Inleiding

In de 17^e en de 18^e eeuw was er in de Dorpstraat in Poortugaal de herberg 'De Hollandschen Tuijn'. In die tijd werd de Dorpstraat de 'Heerenstraat' genoemd. In 1695 in een transportakte is sprake dat de herberg was gelegen aan "de Heerenstraat, ten westen de Agterwegh, ten suijden Aart Schilder, ende ten noorden Arijen Pietersz. Prins". De exacte locatie is mij niet bekend maar dit kan ter hoogte zijn geweest van de huidige winkel van Mons.

De eerste eigenaar die ik vond is Wouter Bastiaansz. Oostdorp, die samen met zijn vrouw Marytje Schilder de herberg dreef. De herbergier Wouter Oostdorp was in 1689 armenmeester van de Hervormde kerk in Poortugaal en wordt enkele malen vermeld in de jaarboeken van de kerkmeester. In 1689 en 1691 werd aan hem betaald f 11.8.0 voor leverantie van de wijn voor het avondmaal. In 1691 ontving hij ruim 30 gld "over verteerde kosten ten sijnen huijse bij verscheijd en proponenten gedurende de vacature van de predicantsplaets van Poortugael".¹ In de herberg werd regelmatig overleg gepleegd door leden van de kerk; deze maal ging het overleg over het beroepen van een nieuwe dominee. Wouter had bovendien een soort winkeltje of handel in kruidenierswaren. In 1691 wordt vermeld dat is "betaeld aan Wouter Oostdorp over leverantie van twee tonnen turf, ten dienste van den predicant, in de consistorie van de kerck van Poortugael gebruijckt".¹

candidaat - predikant

De herberg verkocht aan Neeltje Jans Struijck

Na de dood van Wouter Oostdorp heeft zijn vrouw Marytje Schilder de herberg in 1696 voor 1.400 gld verkocht² aan haar nicht Neeltje Jans Struijck, een dochter van de broodbakker Jan Jansz. Struijck zal. en Magdaleentje Aarts Schilder.

Arent de Boeij en zijn vrouw Neeltje Jans Struijck werden de nieuwe eigenaren van herberg 'De Hollandschen Tuijn'. In de verkoopakte wordt vermeld: "Compareerde Marytje Aarts Schilder, weduwe van Wouter Oostdorp, dewelcke bekende te transporteren aan Arent de Boeij, onse inwonder, seeker huijs, schuur en erve genaampt 'Den Hollandsche Tuijn' gelegen in Poortugaal, met alle t̄ gunt daer aert en nagelvast in is. Belent ten oosten de Heerenstraat, ten westen de Agterwegh, ten suijden Aart Schilder, ten noorden Arijen Pietersz. Prins, ende dat voor een somme van veertien hondert carolus guldens, met eenige meuble goederen tot de tapneeringe behoorende, waerdigh te wesen de somme van 311 gld 12 st."²

Arent ~~en~~ Neeltje woonden waarschijnlijk niet in de herberg, want een jaar eerder, in 1695, hadden zij "een seecker huijs en erve gekocht, staende en gelegen in Poortugael aan de Kerckstraat, belent ten oosten en suijden de erfgenamen en de Herenstraat, ten westen Pieter Struijck, ten noorden den Agterwegh, voor een somme van twee hondert carolus guldens".³ Dit is het huis tegenover het raadhuis op de hoek van de Dorpstraat en de Kerckstraat, dat Neeltje kocht uit de nalatenschap van haar moeder Magdalena Aarts, die kort daarvoor was overleden.

In de jaarrekeningen van de kerkmeester komt Arent de Boeij verscheidene malen voor als leverancier aan de kerk. Evenals Wouter Oostdorp was Arent broodbakker en ook hij leverde brood aan de kerk. In 1689 en 1690 heeft hij het brood voor het avondmaal geleverd:

"Betaald aen Arent de Booij, backer, over leverantie van broodt tot gebruijck van 't Heijlig Avontmael 2.8.0 gld". En in 1695 wordt vermeld dat hij was betaald voor leverantie van "de wijn voor het Heijlig Avontmael 11.1. gld".

Ook Arent de Booij had behalve de herberg blijkbaar een handeltje in huishoudelijke zaken. In 1692 heeft hij voor 4 gld "olij en dweijlen" geleverd en werd hij betaald "over leverantie van besems om de kercke te veegen en olije om de klokke en het uurwerck mede te smeren".⁴

De herbergier Arent de Booij mishandeld

x Rond 1700 en in de jaren daarna was er in Poortugaal enkele malen onenigheid tussen Huij Groenendijk, de belastinginner, en Pieter Prins de collecteur. Zij betwistten elkaars competentie en lieten menigmaal getuigen oproepen om voor de notaris een getuigenis af te leggen. Het was niet voor het eerst dat de belasting de oorzaak was van onrust in het dorpje, want in mei 1696 heeft Arent de Booij problemen gehad met Pieter Prins en diens deurwaarder Jacobus de Fontenalij. In oktober 1699 werd Arent de Booij met een mes gestoken en ernstig mishandeld. Wat er precies is gebeurd, wordt in een akte beschreven voor de schepenen van Poortugaal:

lip. "Compareerde Arent de Booij, inwonder, seer gewondt en door den chirurgijn Cornelis de Backer in onser presentie verbonden, en opgegeven een wonde of snede te hebben boven overdwers het hoofd tot op en in het beckeneel, nogh twee schrapjes in het wynbrauw van het lynckeroog nogh een sneetje overdwers de neus, langh ontrent een halve duijm tot op het beentje van de neus; nogh een snede aan de lynckersijde van de neus, beneden het oogh beginnende, onder door de neus tot aan de regtersijde van de neus, een halve duijm hoogh eindigende; ende nogh een sneede van de schouder tot aen de oxel van sijn regter arm. Hebben wijders in de rock nogh een snede te wesen op de regter schouder van de rock, nogh een snede in de regter arm van den rock en cammezool of onderrock in het gevrigt van den rock; nogh een snede int agterpandt van den rock aen den regtersijde door het cammesool tot in den broeck ontrent een handt breed; nogh drie kleijne sneetjes in het lynckerpandt onder in den rock; item nogh een snede in het cammesool den kraegh ofte het omboordsel af tot in het eerste knoopsgat. Nogh een snede in den randt van den hoet tot op den bol toe, welke voorsz wonden en sneden hij comparant verklaerde hem gegeven en aengedaan te sijn van eene Jacobus de Fontenalij, op dynsdagh den 27 october 1699 's avons ontrent tussen aght en negen uren, als doen komende met den voorsz Jacobus de Fontenalij van Rotterdam naer Poortugaal gaent op 's Heerendijck tusschen Hijde en Poortugaal ofte wel tussen de huijsinge van Eldert Pietersz. en Pieter Cornelisz. Jongejan, sonder eenige de minste quade woorden of tegen den ander questies gehadt te hebben of den voorsz Jacobus de Fontenalij sijns wetens daartoe eenige reden gegeven te hebben".⁵

Niet lang na de steekpartij heeft Arent de Booij, op 6 november, een verklaring afgelegd bij de schout en schepenen om te vertellen dat het incident een lange voorgeschiedenis kende en dat een paar maanden daarvoor het volgende was gebeurd:

"Compareerde Arent de Booij en Neeltje Struijck, sijne huijsvrouw, dewelcke verklaerde op den 29e junij 1699 des avons ontrent de klokke elf uren sijn komen rijden met de wagen van 't tolhuijs naer Poortugaal, en hebben onderwegen ontmoet eenen Pieter Prins, wonende in Poortugaal, nevens eene Matijs Huijgen, wonende in Rhooen. Den voorsz Pieter Prins als doen het paert vast hielt en vervolgens de wagen hielt staen, waerop den voorsz Arent de Booij vraegde waerom hij, Prins de wagen vast hielt; den voorsz Prins repliceerde dat hij se wilde visiteren. Waerop Prins tegen wil en danck van haar deposante de wagen besiede en betastende, selfs onder de rock (haar mantel) van haar comparante Neeltje Struijck en eindelijk hij Prins deselve wagen verliet en sijn deposanten henen rijdende Prins seijde:

Belastinginner.

Kompt van de wagen' en den voorsz Neeltje Struijck haar man tegen houdende, seijde: 'Wat soude het dan wesen?', waerop den voors Prins antwoorde en seijde: 'Ik soude hem den bek opbouyen ofte opveegen!'.⁶

Enige jaren later was Pieter Prins weer betrokken in een kwestie tegen Neeltje Struijk. In de akte wordt vermeld: "Compareerden Wijbrugje Ariens, huijsvrouw van Arien Prins wonende in Poortugaal, dewelcke verklaart ten versoecke van Pieter Prins, wonend in Poortugaal, dat Pieter Prins, op den 8en oktober 1704 laestlede, is gekomen op de straat voor den huijsinge van Neeltje Struijck, weduwe van Arent de Booij, dat er een wagen met een paerd voor de deur stond, daer een ancker op lagh, en dat sij deposante Pieter Prins toen heeft horen vragen: 'Wiens wijn is daar op de wagen?' en dat de voornoemde Neeltje Struijck heeft geantwoort: 'Het is de mijne' en toen Pieter Prins weer heeft horen vragen: 'Waar is het biljet van de wijn?' waarop Neeltje antwoorde: 'Het is aan uw comptoir, of aan je huijs".⁷

"Actens van delicten"

Kanfoo

In de herbergen waren destijds nogal eens ruzies en vechtpartijen voorkwamen, zodat de baljuw van de Landen van Putten, waar Poortugaal juridisch onder viel, de herbergiers heeft gewaarschuwd dat de regels streng moesten worden gehandhaafd. Hij kondigde het volgende aan: "Alsoo wij van meyninge sijn eerstdaeghs op den Hove van Putten tot Geervliet te houden generale Hooge Vierschare, binnen tien dagen aen ons schriftelijck over te leveren alle delinquanten sedert de laetste vierschare; ende daer by voegen wat elcks delict sy, sult mede alle waerden en waerdinnen doen certificeren wat delicten t haren huijse geschiet, ende tot haren kennisse gekomen sijn, den 12e september 1698". Elke twee jaar werden deze "Actens van delicten" door de baljuw uitgegeven en steeds werd het echtpaar de Booij gevraagd of er nog wat was voorgevallen de laatste tijd.

De schepenen van Poortugaal hebben derhalve Arent de Booij en zijn vrouw Neeltje verzocht om voor hen te verschijnen, om aan het verzoek van de baljuw te voldoen. In 1698 hebben Arent en Neeltje de volgende verklaring afgelegd: "Compareerden Arent de Booij ende Neeltje Struijck, sijn huijsvrouw, herbergier alhier, dewelcke seggen niet wel te weten wat sedert den jare 1696 ten haren huijse van eenige delicten sijn geschiet; datter geen delicten van eenige saecke ten onser kennisse gekomen sijn".⁸ Ook in de daarop volgende jaren was er niets bijzonders gebeurd in de herberg.

Arent de Booij is vrij jong (in 1703) overleden en Neeltje bleef achter met zeven kleine kinderen. Nog geen vier jaar later, op 30 maart 1707, is zij in Poortugaal getrouwd met Gerrit Dronck, een jonge man van Godschalkoord. In de huwelijksvoorwaarden⁹ wordt de herberg vermeld, die de bruid inbracht "een huis met erf, waar zij haar nering doet". Voorts had zij nog twee huizen in Poortugaal en had zij aan contanten ongeveer 400 gld.

Vanaf die tijd wordt de herberg gedreven door Neeltje en Gerrit, en wordt Neeltje regelmatig door schout en schepenen gevraagd of zich ongeregeldheden in de herberg hebben voorgedaan. In de jaren 1705, 1710 en 1714 was er niets bijzonders gebeurd. Op 21 augustus 1717 wordt voor het eerst ook Gerrit Dronck ondervraagd door de schout Jacob Meijndert en de schepen Hendrick Koomans. In 1723 was er wel iets voorgevallen en heeft Neeltje verklaard "op hare eedt, dat sij op de Poortugaalse kermis laatstlede wel enig rumoer op haar kamer heeft gehoord". Twee jaar later, op 3 april 1725 verklaarde zij, dat zij ten tijde van de Poortugaalse kermis "enige ruijsie had gehoord en in de kamer gekomen, heeft gesien datter enige roemers en glazen aan stucken waren gesmeten".

Op 9 mei 1727 had Neeltje gezien dat "een Braber met een mes uijt haar huijse naar buijten was gelopen, zij kende hem echter niet; het was geschiet tijdens de Poortugaelse beestemarckt laatstleden; maar zij had niemand zien snijden of quetsen".¹⁰

Neeltje heeft na de dood van Gerrit Dronck, die in 1723 is overleden, de herberg nog vele jaren in haar eentje gedreven. Maar in 1735 vond zij het genoeg; zij heeft haar schoonzoon Claas Bastiaansz. Weij die in Geervliet woonde, volmacht gegeven "omme uijt haar naam hare boedel te regeren ende administreren, en wel specialijk in opsigt van haar comparantes huijsinge genaamt de herberge van 'Den Hollandschen Thuijn' met de tap en andere neeringe (uijtesondert het bakken) daaraan ende gereetschappen daartoe behorende, alsmede haar comparantes andere huijsinge, staande op de hoek van de Kerkstraat, met de baknering en gereetschappen daartoe behorende."¹¹

Zoon Aart de Booij koopt de herberg

Op 9 februari 1736 koopt haar zoon Aart de Booij haar huis met schuur en erf "genaamt de herberge van 'Den Hollandschen Thuijn' met de gereetschappen, soo tot de voornoemde herberge als de backerije daarbij behorende ende dat voor de somme van een duijsent Caroli guldens".¹² De herberg was belend ten zuiden Hendrik Schilder en ten noorden Ymant Vermeulen. Voor deze koop tekende Aart die zelfde dag nog een 'schultbrieff' aan zijn moeder, waarbij hij beloofde ieder jaar minstens 100 gld en 4% rente te betalen.

In de kantlijn van de akte staat dat Claas Weij op 3-7-1741 heeft verklaard dat alles was afbetaald en dat de lening kon worden geroyeerd. Aart de Booij is niet lang daarna, op 23 september, getrouwd met Ariaantje Claas Olijmans, afkomstig van Overschie. Op 13 mei 1738 en 12 april 1741 werden Arent en Aryaantje door de schout en schepenen van hun woonplaats ondervraagd naar eventuele delicten die zouden zijn gepleegd in of bij de herberg. Aart de Booij is in 1742 overleden en Arijaantje is op 24 februari 1743 in Poortugaal getrouwd met Pieter Pietersz. Hoodenpijl, afkomstig uit Schiedam, weduwnaar van Klaasje Cornelis Poot. Het huwelijk bleek niet erg gelukkig te zijn. Na zeven jaar huwelijk heeft Aryaantje op 26 februari 1750 bij schout en schepenen van Poortugaal een aanvraag tot echtscheiding gedaan. Zij verklaarde "dat al van den beginne aff aan tusschen hunluijden zijn ontstaan veele onlusten en onenigheeden, die dagelijks toenamen en groter wierden, in zoo verre dat haren man Pieter Hoodenpijl zig van haar supplianten onwettiglijk heeft begeven en metterwoon na Schiedam is vertrocken, latende haar supplianten in eenen bedroefden staat zitten zonder haar van nodig onderhoudt te versorgen, off met haar (waartoe zij supplianten niet ongenegen is) te procederen tot eene wettige separatie van tafel, bedde en bij woninge en goederen en dat sij supplianten door het onregtmatische pervers gedrag van haar man, zig genoodzaakt vind om haare man te constringeren tot hetgeene hij gehouden is; haar supplianten te verlenen Veniam Agendi Entacte" (echtscheiding).

"Verloopen in den drank"

Op 19-3-1750 doet Pieter Hodenpijl een verzoek aan enkele mensen om een getuigenis af te leggen over zijn vrouw Aryaantje, omdat die helemaal niet zo zielig is, als zij de notabelen van het dorp wil doen geloven; in werkelijkheid had Pieter heel wat te verduren, en was hij niet zomaar terug gekeerd naar Schiedam. De drie getuigen "Jacob Hoogewerff, out ontrent 75 jaren, Cornelis Crijne de Werker out ontrent 41 jaren, ende Cijtje Bouwman, huijsvrouw van Hendrik Schilder, out ontrent 52 jaren" hebben verklaard "dat deselve Ariaantje Olymans, haer al voor lange tijd, gelijk als nog sig seer sterk heeft verloopen in den drank, in soo verre dat sij sig op een schandelijke manier langs de straat, soo wel als in haer huijsinge heeft en

nog komt te gedragen". De getuigen hadden zelf gezien dat "hij requirant genoodsaakt was uijt den huijs te vlugten, wilde hij sig aan geen groot ongeluk bloot gestelt vinden, als gooiende en slaende deselve Aryaantje Olymans met den ysere blaaspijp, schop, tang off bierkanne, dat haer maar voorkwam, den requirant dikwerff naer het hoofd en slaende hem dikwils, int bijsijn van haer depositanten en andere lieden, met haar hand en vuijst op sijn hoofd en tegens sijn aangesigt; en dat hij den requirant op sulke tijden, en wel ook op andere tijden dikwils hebben horen seggen, dat hij niet langer sijn leven bij sijne voorn. huijsvrouw seker konde rekenen, en daerom genoodsaakt was, daar vandaan te moeten vertrekken".¹³

Op 18 september 1750 werd de echtscheiding bekend gemaakt¹⁴ en twee dagen daarvoor had Aryaantje procuratie gegeven aan notaris Cornelis Knappert om uit haar naam haar huis te verkopen, het pand vanouds genaamd 'Den Hollandschen Tuijn'.

Ariaantje Pieters Struijck koopt de herberg

De nieuwe kopers, Ariaantje Pieters Struijck en haar man Cornelis Krijnen de Werker hebben 225 Carolus gulden voor de herberg betaald. In de transportakte van 26 mei 1751 is sprake van "het pand nr. 57, met schuur en erf, de herberg 'Den Hollandschen Thuijn', gelegen in Poortugaal". Naast de herberg woonde nog steeds Hendrik Schilder.¹⁵

Ariaantje Pieters Struijck was een dochter van Pieter Hendricksz. Struijck en Ariaantje Claas Roobol. Sinds haar tweede huwelijk, met Cornelis de Werker, woonde zij in Poortugaal. Daar had zij een winkeltje voor allerhande levensmiddelen, een 'comenijswynckeltje' dat zij in 1731 als prelefaat van haar moeder had geërfd.¹⁶ Ariaantje Struijck had uit haar eerste huwelijk één dochter, Anna Claas van der Spek, die was getrouwd met Johannes (Hannes) Laurensz van der Vlucht, meester-broodbakker in Poortugaal. Anna en Hannes worden bij testament de enige erfgenamen van Ariaantje Struijck.¹⁷ Ariaantje is enkele weken na het maken van haar testament overleden; het overlijden van Cornelis Crijne de Werker is op 14 februari 1778 aangegeven.

x *voornemenis.*

Het is niet bekend wat er na de dood van de echtelieden is gebeurd met de herberg 'De Hollandsche Tuijn'. Het ligt voor de hand dat dochter Anna de herberg zou overnemen, maar in een cavelcedulle in 1788 wordt ten behoeve van haar erfgenamen het bezit van Anna beschreven, en daaronder bevindt zich niet de herberg "De Hollandsche Tuijn".¹⁸

Nader onderzoek moet aantonen waar de exacte lokatie van de herberg is geweest, wat er in de periode na 1760 is gebeurd met de herberg en wanneer het pand als zodanig heeft opgehouden te bestaan.

xx *Schuld bekentenis.*

Noten

1. GA Rotterdam, archief Herv. Gemeente Poortugaal, inv.nr. 103.
2. ARA Poortugaal ora 3, dd. 1-5-1696.
3. ARA Poortugaal ora 4, dd. 17-9-1695.
4. GA Rotterdam, Hervormde Gemeente Poortugaal, inv.nr. 173, jaarrekeningen.
5. ARA Poortugaal ora 18, dd. 1-11-1699.
6. ARA Poortugaal ora 18, dd. 6-11-1699.
7. ARA Poortugaal ora 6889, dd. 4-11-1704.
8. ARA Poortugaal ora 18, dd. 2-10-1698.
9. ARA Poortugaal ora 6882 akte 19, dd. 29-3-1707.
10. ARA Poortugaal ora 33, dd. 9-5-1727.
11. ARA Poortugaal ora 5, dd. 29-3-1735.
12. ARA Poortugaal ora 5, dd. 9-2-1736.

13. ARA Poortugaal ona 6905, dd. 19-3-1750.
14. ARA Poortugaal ora 29 Dingtaalrol 1749-1770, dd. 18-9-1750.
15. ARA Poortugaal ora 6, dd. 26-5-1751.
16. ARA Poortugaal ona 6896, dd. 10-10-1731.
17. ARA Poortugaal ona 6913, dd. 29-1-1763.
18. ARA Poortugaal ona 6933, dd. 25-9-1788.

Afkortingen

- ARA Algemeen Rijksarchief (tegenwoordig: Nationaal Archief)
GA Gemeentearchief
ona Oud-notarieel archief
ora Oud-rechterlijk archief

Delft. juli 2002